

İSLAM TARİHİNDE EMEVİLER DEVRİ

Ahmed Cevdet Paşa

ÇAMLICA

Dogru bilgi dogru kaynaktan alınır...

Çamlıca Basım Yayın /254
Ahmed Cevdet Paşa
İslam Tarihinde
EMEVLER DEVRİ

Hazırlayanlar
Osman Doğan
Soner Demirsoy

Yayın Yönetmeni
Kemal Erkan

Editörler
Selman Soydemir
İbrahim Coşkun

Grafik Tasarım
Fatih Devrez

Kapak Tasarımı
Ahmet Ziya Kahraman

1. Basım: İstanbul, 2025

ISBN: 978-605-2301-75-3

Baskı ve Cilt
Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

Baglar Mah. Mimar Sinan Cad.
No: 54 Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 657 88 00 (pbx)
www.camlicabasim.com
bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.

İSLAM TARİHİNDE EMEVLER DEVRİ

Ahmed Cevdet Paşa

ÇAMLIÇA

İstanbul 2025

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	11
Mukaddime.....	13

HAZRET-İ MUAVİYE (r.a.) DEVRİ

(H. 41-60 / M. 661-680)

Şîa ve Hâricîlerin Emevi Devleti'ne İsyanı.....	17
İslâm Fetihleri Yeniden Başlıyor.....	18
Vefat Eden Bazı Ashab-ı Kiram.....	18
Müslümanların Annelerinden	
Hafsa binti Ömeri'l-Fârûk'un (r.anhâ) Vefatı.....	18
Osman bin Talha'nın (r.a.) Vefatı.....	19
Arap Dâhi ve Kahramanlarından Amr bin Âs'ın (r.a.) Vefatı.....	20
Basra'da Güvenlik ve Asayişin Yeniden Temini.....	21
Mühim Şahsiyetlerin Vefatı.....	22
Müslümanların Annesi Ümmü Habîbe'nin (r.anha) Vefatı.....	22
Vahiy kâtiblerinden Zeyd bin Sabit (r.a.) Hazretleri'nin Vefatı.....	22
Sâbit bin Dahhâk'ın (r.a.) Vefatı.....	23
Bedir Ashabından Âsım bin Adiy (r.a.)	
ve Mesleme bin Selâme'nin (r.a.) Vefatı.....	23
Hâlid bin Velîd (r.a.) Hazretleri'nin oğlu Abdurrahman'ın Vefatı.....	23
Sahabe-i Kiram İstanbul Önlerinde.....	23
Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.) Hazretleri'nin İstanbul'da Vefatı.....	24
Mervan bin Hakem'in Azli.....	25
Hazret-i Hasan'ın (r.a.) Vefatı.....	25
Dört Arab Dâhisinden Biri Olan	
Mugîre bin Şû'be'nin (r.a.) Vefatı.....	26

Müslümanların Annelerinden	
Safiyye binti Huyey'in (r.anhâ) Vefatı.....	27
Kûfe ile Basra Eyaletinin Birleştirilmesi.....	28
Doğuda ve Batıda Sükûnet Sağlanıyor.....	28
Emevi Devleti Bir Kartala Benzerdi.....	29
Minber-i Şerif'e Altı Basamak Daha İlave Edildi.....	29
Cennetle Müjdelenen Saîd bin Zeyd (r.a.) Hazretleri'nin Vefatı.....	30
Müslümanların Annelerinden Meymûne'nin (r.anhâ) Vefatı.....	31
Ziyâd bin Ebîh'in Vefatı.....	31
Bazı Tayinler.....	31
İleri Gelen Zâtların Vefatı.....	32
Aşere-i Mübeşşere'den Sa'd bin Ebî Vakkâs'ın (r.a.) Vefatı.....	32
Yezid'in Veliahdlığı ve Bazı Hadiseler.....	34
Benden Sonra İhtilaf Çıkmasından Korkuyorum.....	35
Tayinler ve Bazı Hadiseler.....	38
İleri Gelen Zâtların Vefatı.....	40
Hazret-i Muaviye'nin (r.a.) Vefatı.....	43
Hazret-i Muaviye (r.a.), Arabın Kuvvetli Eliydi.....	44

YEZİD BİN MUAVİYE DEVRİ

(H. 60-64 / M. 680-683)

Hazret-i Hüseyin'in (r.a.) Kûfe'ye Gidişi.....	49
Kûfelilerin Yaptığı.....	51
Kerbela Hadisesi.....	52
“Lakin İlâhî Takdir Böyle imiş”.....	57
İleri Gelen Zâtların Vefatı.....	58
Abdullah bin Zübeyr'e (r.a.) Bey'at Edilmesi.....	58
Harre Savaşı.....	60
Yezid'in Vefatı.....	62

MUAVİYE BİN YEZİD DEVRİ

(H. 64-64/ M. 683-684)

Sizin için Hayırlısını Aradım.....	64
------------------------------------	----

MERVAN BİN HAKEM DEVRİ

(H. 64-65 / M. 684-685)

Zor Günler	66
------------------	----

ABDÜLMELİK BİN MERVAN DEVRİ

(H. 65-86 / M. 685-705)

Kâbe-i Muazzama'nın Yeniden İnşası.....	72
Abdullah bin Amr'ın Vefatı.....	72
Muhtar'ın Ayaklanması.....	72
Ubeydullah bin Ziyâd'ın Muharebesi.....	74
Hazret-i Hüseyin'in (r.a.) Katillerinin Öldürülmesi.....	75
Ubeydullah bin Ziyâd'ın Katledilmesi.....	76
Haremeyn'e Asker Gönderilmesi.....	77
Muhtar'ın Öldürülmesi.....	79
Amr bin Saîd'in Katli.....	82
Muhammed bin Hanefiyye'nin Şam'a Davet Edilmesi.....	83
İleri Gelen Zâtların Vefatı.....	84
Irak'ın Emevi Topraklarına Katılması.....	84
Fikir, Kahramanların Cesaretinden Öncedir	85
Haccâc'ın Hicaz'a Tayini.....	89
Abdullah bin Zübeyr'in (r.a.) Şehid Edilmesi.....	90
İleri Gelen Zâtların Vefatı.....	93
Halife Abdülmelik'in İstiklal Günleri.....	94
Ya Rabbi! Onlara Sözüünü Dinleten bir Gencini Musallat Kıl	96
Abdurrahman el-Kindî'ye Bey'at Olunması.....	105
Meydana Gelen Çeşitli Hadiseler.....	108
Abdülaziz ve Halife Abdülmelik'in Vefatı.....	108

VELİD BİN ABDÜLMELİK DEVRİ

(H. 86-96 / M. 705-715)

Ömer bin Abdülaziz'in Haremeyn Valisi Olması.....	111
Medine-i Münevvere Fakihleri.....	113
Ömer bin Abdülaziz'in Azli.....	114
İleri Gelen Zâtların Vefatı.....	115
Basra'da En Son Vefat Eden Sahabe-i Kiram.....	116
Senetü'l-Fukahâ Yılı.....	116

SÜLEYMAN BİN ABDÜLMELİK DEVRİ

(H. 96- 99 / M. 715-717)

Bazı Vefatlar	119
Abbasi Davetinin Menşei.....	119

ÖMER BİN ABDÜLAZİZ DEVRİ

(H. 99- 101 / M. 717-720)

İstanbul'un Kuşatılması.....	121
Ömer bin Abdülaziz Hazretleri'nin Hilafet Günleri.....	123
Görünüşte Ona İtaat Edip Gizli İsyan mı Edelim?.....	128
İnsanlar Tâbî Oldukları Meliklerinin Yolundadır	129
En Son Vefat Eden Sahabî.....	130
Halife Ömer bin Abdülaziz Hazretleri'nin Vefatı	133

YEZİD BİN ABDÜLMELİK DEVRİ

(H. 101-105 / M. 720-724)

Kılıç Artıkları.....	134
----------------------	-----

HİŞAM BİN ABDÜLMELİK DEVRİ

(H. 105-125 / M. 724-743)

İleri Gelen Zâtların Vefatı.....	137
Zeyd Hadisesi.....	138
Hişam'ın Ölümü ve Yahya'nın Öldürülmesi.....	139

VELİD BİN YEZİD DEVRİ

(H. 125- 126 / M. 743-744)

Emevilerin Otoritesi Sarsılıyor	141
---------------------------------------	-----

MERVAN BİN MUHAMMED DEVRİ

(H. 127-133 /M. 744-750)

Emevilerin Tarih Sahnesinden Çekilmesi	143
--	-----

ÖNSÖZ

Emeviler devri, Dört Büyük Halife'nin hilafetinden sonra başlayıp, İslâm tarihinin mühim bir zaman dilimini içine alır. Bir asra yaklaşan bu devirde, Müslümanlar, İslâm sancığını doguda Çin hududundan batıda İspanya içlerine kadar, geniş bir coğrafyada dalgalandırarak, dünyaya İslâmiyet'i ve ondan beslenen medeniyeti en iyi şekilde anlatmaya ve tanıtmaya çalıştılar.

Emeviler, İslâm tarihinin ilk hanedan-devleti olarak kabul edilir. Devletin kurucusu, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) kayınbiraderi ve vahiy kâtibi Hazret-i Muaviye Radiyallahu Anh'tır. Devletin merkezi, Osmanlıların hürmeten Şam-ı Şerif dedikleri Şam şehridir. Bu devirde Emevi donanması, Akdeniz'e yelken açarak nice adaları fetheder. Anadolu'da, Erzurum'a kadar ulaşan İslam orduları, İstanbul'u birkaç defa kuşatır. Türkistan içlerindeki fütuhât hareketleriyle Türklerin İslâm'la şereflenmelerine zemin hazırlar. İslâm'ın mührü İspanya'da ve Fransa'da Avrupa'nın kalbine vurulur. Öte yandan Mescid-i Nebvî genişletilip Kâbe-i Muazzama'nın kapısı ve oluğu, ilk defa altınla kaplatılır. Mescid-i Aksa yeniden inşa ettirilir. Ayrıca buradaki altın kubbesiyle meşhur Kubbetü's-Sahre'nin de Emeviler tarafından yaptırıldığı, tarihi hakikatlerden biridir.

Bunun yanında İslâm tarihinin en üzücü hadiselerinden bazıları da Emeviler devrinde yaşanır. Bu hadiseleri değerlendirirken Ashab-ı Kiram'ın hiçbir ferdi hakkında ileri geri konuşmak gerekir. Zira Peygamber Efendimiz (s.a.v.), onlar hakkında "Ashabım, yıldızlar gibidir. Hangisine tâbi olursanız hidayete erersiniz." buyurmuştur. Ashab-ı Kiram'ın hepsinin maksadı,

yeryüzünde İslâm'ı yaymak ve hidayete açılan kapıları göstererek Müslümanları bid'atlerden ve bid'atçilerden korumaktır.

İşte Emeviler gibi anlatması fevkalade zor bir devri, Osmanlı'nın son devrindeki müstesna simalarından Ahmed Cevdet Paşa'nın *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefa* isimli eserinden kısaltılarak ve sadeleştirerek sunuyoruz.

Büyük devlet adamı, tarihçi, hukukçu Ahmed Cevdet Paşa, asrının İbn-i Kemal'i olarak görülmüş, doğudan batıya bütün İslâm âleminde “allâme-i zamân” olarak kabul edilmiş, büyük bir İslâm âlimidir.

Çamlıca Basım Yayın olarak bundan evvel yayınladığımız, *Peygamber Efendimiz'in Hayatı (Sallallâhü Aleyhi ve Sellem)*, *Dört Büyük Halife Devri (Radıyallâhu Anhüm)* isimli eserlerin devamı mahiyetinde olan bu çalışmanın, herkese faydalı olmasını Cenâb-ı Hak'tan temenni ediyoruz.

Osman DOĞAN - Soner DEMİRİSOY

MUKADDİME

Arap kabilelerinin en şerefli Kureyş kabilesidir. Onun içinde de en itibarlı Abdimenaf oğullarıdır. Abdimenaf oğulları içinde de Benî Abd-i Şems ile Benî Hâşim, diğerlerinden daha muteber olup Kureyşliler de tereddüt etmeden bu iki soyun reisliğini kabul ederlerdi. Benî Abd-i Şems'in, Benî Hâşim'e nispetle sayı bakımından nüfusu daha fazla olduğundan İslâm'dan önce Benî Ümeyye bin Abd-i Şems'in kuvvet ve nüfuzu daha fazlaydı. Fakat Abdülmuttalib'in zemzem kuyusunu kazması, hacılara su vermesi ve güzel ahlakı sayesinde büyük şan ve şöhret kazandı. Evlatları da onun nüfuz ve haysiyetine varis oldu.

Akabinde Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) vahiy ve peygamberlik vazifesinin verilmesi, meleklerin gelmesi, fevkalade hadiselerin olması, insanları dehşet ve hayrete sevk etti. Müslümanlar, cahiliye âdetlerini bıraktılar. Müşrikler de İslâmiyet'in getirdiği hükümlerden sonra kavmiyet davasını unuttular.

Sonra Hâşimoğulları'nın çoğu Medine-i Münevvere'ye hicret etti. İslâm zaferinin başlangıcı olan Bedir Savaşı'nda Benî Abd-i Şems'in Utbe ve Ukbe gibi ileri gelenleri telef olunca Mekke-i Mükerrerme reisliği, Ebû Süfyan Sahr bin Harb bin Ümeyye bin Abd-i Şems'de kaldı. Ebû Süfyan, Kureyş'in reisi oldu.

Mekke-i Mükerrerme'nin fethinde Ebû Süfyan ve oğulları, İslâm ile müşerref oldular. Müslümanlar indinde hürmet ve itibar buldular. Lakin ilk Müslümanların derecesine ulaşamadılar. Ümeyyeoğullarının ileri gelenleri, bu halden hoşnutsuz olarak Hazret-i Ebûbekr-i Sıddık'a (r.a.) şikayet ettiler. O da onları dinden çıkanlarla yapılan muharebelerde vazifelendirdi

ve bir dereceye kadar kendilerine şeref verdi. Sonra Ömeru'l-Fârûk (r.a.) Hazretleri onları Şam'a gönderdi. Ebû Süfyan'ın (r.a.) büyük oğlu Yezid'i (r.a.), Şam sancığına kumandan tayin etti. Yezid'in vefatından sonra yerine kardeşi Hazret-i Muaviye'yi (r.a.) vazifelendirdi.

Hazret-i Osman (r.a.) halife olunca, diğer fethedilen Suriye sancaklarını birer birer Hazret-i Muaviye'ye (r.a.) bağladı. Onun şan ve itibarını fevkalade büyüttü. Bu suretle Hazret-i Muaviye (r.a.), bütün Suriye beldelerinin valisi olup günden güne iktidarı kuvvetlendi.

Hazret-i Muaviye'nin (r.a.) emrindeki askerleri daha nizamlı ve intizamlıydı. Hazret-i Muaviye (r.a.), Siffin muharebelerinde harbi kazanamadıysa da uygun bir antlaşmayla işin içinden çıktı ve Amr bin Âs'ın (r.a.) vasıtasıyla Mısır'ı eline aldı.

Hazret-i Ali'nin (k.v.) vefatından sonra Müslümanlar, oğlu Hasan (r.a.) Hazretleri'ne bey'at etti. Bunun üzerine Hazret-i Muaviye (r.a.), Şam askeriyle Kûfe'ye yürüdü. Hazret-i Hasan (r.a.), Irak ordusuyla onu karşıladı. Lâkin askerleri arasında ihtilaf ve ayrılık olduğunu görünce boş yere Müslüman kanı dökülmesin diye emareti Hazret-i Muaviye'ye (r.a.) bıraktı. Bu vesile ile Hazret-i Muaviye (r.a.), hükümetini meşru bir zemine oturttu.

Müslümanların İlk Halifesi Hazret-i Muaviye (r.a.)

Hazret-i Muaviye (r.a.), Müslüman sultanlarının birincisi olup onun saltanatı, Dört Büyük Halife'nin hilafeti zamanına benzerdi. Çünkü onun asrında nice Sahabe-i Kiram ve Tabiîn'in ileri gelenleri hayattaydı. Kendisi de Ashab-ı Kiram'dan olan Hazret-i Muaviye (r.a.), Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) iltifatına mazhar olmuş, Kureyş'in ileri gelenlerinden bir zât idi. Bu makama kuvvet kullanarak sahip olmuş olsa da onun zamanında Müslümanlar yeniden güçlendi, fetihler yeniden başladı. Hilafet,

saltanat idaresine dönüşmesine nazaran ona Halife-i Resulullah ve ondan sonra gelenlere de halife denilmiştir.

Şîa güruhu, Hazret-i Hasan'ın (r.a.) hilafeti terk etmesinden dolayı ona gücendiler. Hilafet hakkının Ehl-i Bey'tin olduğunu gizlice aralarında söylemeye başladılar. İnsanları Hazret-i Hüseyin'e (r.a.) bey'at etmeye davet etmek üzere kendisine müracaat ettiklerinde o, bu işe yanaşmadı. Hazret-i Muaviye (r.a.) ise, adamları sayesinde kendisine muhalif her hareketten haberdar oluyor ve Şîa güruhundan baş gösterenler hakkında gerekeni yapıyordu.

Emevi Devleti'nin tarihini tafsilatlı olarak yazma düşüncesinde değilim. Lâkin o zaman Ashab-ı Kiram'dan pekçok zâtlar hayatta olup onlar ise Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) nuru ile aydınlanan zaman-ı saadetten kalma hidayet yıldızları olduklarından onların hal tercemelerini kısaca bildirmek ve bu sırada Emevi Devleti'nin siyasi işlerine dâir kısa bilgiler vermek niyetindeyim.

Ahmed Cevdet Paşa

HAZRET-İ MUAVİYE (r.a.) DEVRİ (H. 41-60 / M. 661-680)

Hicri kırk bir senesinde Hazret-i Muaviye (r.a.) hilafet makamına geçti. Emirlerinin önde geleni, dört dâhiden biri olan Mısır valisi Amr bin Âs (r.a.) idi. Hazret-i Muaviye (r.a.), onu müstesna tutar ve ondan sakınırdı. Çünkü Hazret-i Muaviye (r.a.), uzağı gören bir zât olup dâima ihtiyatlı hareket edip kendisine muhalefet edebilecek adamlara temkinli yaklaşırdı.

Dört dâhiden biri olan Mugîre bin Şû'be'yi (r.a.) Kûfe valisi tayin etti. Hazret-i Ömer'in (r.a.) tayin ettiği meşhur Kadı Şüreyh'i, Kûfe kadılığında bıraktı. Ümeyyeoğullarının ileri gelenlerinden Abdullah bin Âmir'i (r.a.), Basra valisi tayin etti. Horasan ve Sicistan'ı da Basra eyaletine dâhil etti. Kırk iki senesinde Mervan bin Hakem'i, Medine-i Münevvere ve Hâlid bin Âs bin Hişâm'ı, Mekke-i Mukerreme emiri ve biraderi Utbe bin Ebî Süfyan'ı hac emiri tayin etti.

Şîa ve Hâricîlerin Emevi Devleti'ne İsyanı

O esnada Şîa güruhu ve Hâricîler, zaman zaman isyan etse-ler de Emevi Devleti'nin kuvveti, onları yıldırmaya kâfiydi. Hatta Abdullah bin Âmir'in (r.a.) Basra valisi olduğu esnada meydana gelen muharebede Hâricîler, savaş esnasında mağlup olarak eman dilediler. O da eman verdi. Lâkin onun böyle hareket etmesi, Şam tarafından beğenilmedi. Sonrasında Kûfe'de Hâricîler ortaya çıktı. Hatta reisleri olan Müstevrid, Emîru'l-mü'minîn (Müslümanların Emiri) unvanını aldı. Lâkin Kûfe valisi Mugîre bin Şû'be (r.a.) tarafından katledildi.

Abdullah bin Âmir (r.a.), alçak gönüllü ve mülayim bir zâtı. Hadiseleri güzellekle çözmek isterdi. Fakat Basra'da güvenlik ve

asayiş kalmadığından bu vazifeden azledildi. Yerine Hâris bin Abdullah, vali tayin edildi.

İslâm Fetihleri Yeniden Başlıyor

Cemel ve Sıffin hadiselerinde birçok mücahid hayatını kaybetti. Fakat Müslümanlar, huzur ve sükuneti sağladıktan kısa bir süre sonra tekrar gaza ve akınlara başladılar. Şam tarafında İslâm askeri bir taraftan Bizans üzerine gazalar etmekteyken diğer taraftan da Dağıstan ve Sind diyarına sefer düzenliyorlardı.

Şöyle ki, Mısır valisi Amr bin Âs (r.a.), teyzesinin oğlu Ukbe bin Nâfi'yi kırk bir senesinde bir fırka asker ile Afrika üzerine sevketmişti. Ukbe, Afrika kıtasının içerlerine gazâ ederek Gadâmis ve Veddan gibi nice memleketleri ve sonra Kayrevan şehrini fethetti. Hicri kırk üç senesinde Büsr bin Ertât (r.a.), Kostantîniyye'ye (İstanbul) kadar gitti. Hicri kırk dört senesinde de Kabil ve Hind diyarından daha nice beldeler fethedildi (665-666).

Vefat Eden Bazı Ashab-ı Kiram

Lebîd bin Rebîa (r.a.) ki, Kâbe-i Muazzama'ya asılan şiiri ve diğer şiirleri, edipler arasında meşhurdur. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) huzuruna gelip İslâm ile müşerref olduktan sonra şiir söylemekten vazgeçmişti. Hazret-i Ömerü'l-Faruk (r.a.) bir gün, "Yâ Lebîd, bize şiirlerinden bir şey oku." deyince "Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerini içtikten sonra şiir okumaktan vazgeçtim." diye cevap vermişti. Hicri kırk bir senesinde, yaşı yüz elliye geçmiş olduğu halde Kûfe'de vefat etti.

Müslümanların Annelerinden

Hafsa binti Ömeri'l-Fârûk'un (r.anhâ) Vefatı

Yine bu sene Müslümanların annelerinden Hafsa binti Ömeri'l-Fârûk, ebedî âleme göçtü. *Radiyallahu anha.*

۶. ھَبَّ ۛ ھَضْرَت ابراھیمؑ ۛ رَسُوْلَ ۛ ۛ
ۛ ھَضْرَت عَشْمَان ۛ بِن ۛ مَطْعُوْن
ۛ ۛ ھَبَّ ۛ ھَضْرَت اَمَام ذَاک ۛ ۛ ھَضْرَت اَنْع
ۛ ۛ ھَبَّ ۛ ھَضْرَت عَشْمَان ۛ بِن ۛ عَفَّان
ۛ ۛ ھَبَّ ۛ ھَضْرَت عَلِیؑ ۛ ۛ ھَضْرَت حَلِیْمَۛ الشَّعْبِیؑ
ۛ ۛ ھَبَّ ۛ ھَضْرَت فَاطِمَۛ ۛ بِن ۛ اَسَد
ۛ ۛ ھَبَّ ۛ ھَضْرَت اَبُو سَیِّد ۛ ۛ ھَبَّ ۛ ھَضْرَت

حضرت عقیلا بن ابی طالب
حضرت عبداللہ الجواد بن جعفر الطیار

قبتا ازواج مطہرات
حضرت خدیجہ علیہ
حضرت یمونہ زینا عدا
کافرا ازواج مطہرات
مدفون در

جَنَابُ الْبَيْعِ

حضرت ذی نب
حضرت ام کلثوم
حضرت رقیہ
حضرت زینب

حضرت امام علی بن ابی طالب
حضرت امام حسن المجتبی
حضرت امام حسین
حضرت امام محمد باقر
حضرت امام جعفر صادق
حضرت امام رضا

١. دارالمحزون

Cenneti'l-Bakî Kabristanlığı'nın XIX. yüzyıl sonundaki hâli: 1- Dârî'l-Hüzn; 2- Kubbe-i Ehl-i Beyt (Hazret-i Hasan, Hazret-i İmam Zeynelâbidîn, Hazret-i İmam Muhammed El-Bâkır, Hazret-i İmam Câfer-i Sâdık, Hazret-i Abbas); 3- Kubbe-i Benâtü'n-Nebî (Hazret-i Rukiyye, Hazret-i Ümmü Gülsûm, Hazret-i Zeyneb); 4- Kubbe-i Ezvâc-ı Mutahharât; 5- Hazret-i Akil ibn-i Ebû Tâlib, Hazret-i Abdullah El-Cevâd bin Cafer-i Tayyar; 6- Kubbe-i Hazret-i İbrâhim ibn-i Resûlullah, Hazret-i Osman bin Maz'ûn; 7- Kubbe-i İmam Mâlik ve Hazret-i Nafi'; 8- Kubbe-i Hazret-i Osman bin Affân (r.a.); 9- Kubbe-i Murziati'l-Mürselîn Hazret-i Halîmetü's-Sa'diyye; 10- Kubbe-i Hazret-i Fâtma bint-i Esed (Hazret-i Ali (r.a.)'nin annesi)

Kırk iki senesinde de Osman bin Talha, Safvan bin Ümeyye ve Hâni bin Neyyâr vefat ettiler. *Radıyallahu anhum.*

Osman bin Talha'nın (r.a.) Vefatı

Osman bin Talha (r.a.), Kureyş ileri gelenlerinden ve Abdüddâr oğullarından olup Hâlid bin Velîd ve Amr bin Âs (r.anhüm) ile birlikte Medîne-i Münevvere'ye gelerek İslâm ile müşerref olmuşlardı. Ayrıca Mekke-i Mükەرreme'nin fethinde Resulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hazretleri, Kâbe-i Muazzama'nın anahtarını Osman bin Talha ile amcasının oğlu Şeybe'ye (r.anhüm) teslim etmişti.

Safvan bin Ümeyye (r.a.) de Kureys'in büyüklerinden olup Mekke-i Mükەرreme'nin fethinde İslâm ile müşerref olmuştu.

Ebû Bürde Hânî bin Neyyâr (r.a.), Bedir ehlinde ve Akabe Bey'atında bulunan Ensar-ı Kiram'dandır. Ve Berâ bin Âzib'in (r.a.) dayısıdır.

Ensar'ın on iki reisinden biri olup Uhud'da şehid olan Râfi bin Malik'in oğlu Rifâa (r.a.), ehl-i Bedir'den ve Akabe'de iman eden Ensar-ı Kiram'dan olup Cemel ve Sıffin vakalarında Hazret-i Ali (r.a.) tarafında yer almıştı. Hazret-i Muaviye'nin (r.a.) hilafetinin ilk günlerinde vefat etti. *Radiyallahu anh.*

Hicri kırk üç senesinde Bedir ehlinde ve Ensar-ı Kiram'ın büyüklerinden Muhammed bin Mesleme ve Yahudi âlimlerinden olup Hicret-i Nebeviyye'de İslâm ile müşerref olan Abdullah bin Selâm (r.anhüm), Medine-i Münevvere'de vefat ettiler.

Arap Dâhi ve Kahramanlarından Amr bin Âs'ın (r.a.) Vefatı

Arab dâhi ve kahramanlarından Mısır valisi olan Amr bin Âs (r.a.) da yine aynı senenin Ramazan-ı Şerif Bayramı gecesi vefat etti. Vefat edeceği vakit oğlu Abdullah, “Niçin ağlıyorsun, ölümden mi korkuyorsun?” diye sorunca “Hayır, ölümden korkmam. Lâkin sonrasından korkuyorum. Zira ben üç tabakada bulundum. Evvela kâfir idim ve herkesten daha fazla Resulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hazretleri'nin aleyhindeydim. O vakit ölmüş olsaydım cehennemlik olurum. Sonra Resulullah'a (s.a.v.) iman ettim. O vakit ölmüş olaydım, insanlar beni tebrik ederdi. İslâm ile müşerref olup hayır üzere olduğu halde gitti derlerdi. Sonra mülk ve saltanat makamına eriştim. Şimdi ne haldeyim bilmiyorum. Vefatımda bana ağlamayınız. Kabrim üzerine taş ve ağaç koymayınız. Beni toprakla örttükten sonra bir kurban kesip etlerini parça parça edinceye dek yanımda durunuz. Ta ki Rabbimin meleklerinin emirleri nedir anlayayım.” dedi ve tevbe istiğfar ederek vefat etti. *Radiyallahu anh.*

Amr bin Âs (r.a.), Mısır fatihi olup Hazret-i Ömer (r.a.) zamanında dört sene ve Hazret-i Osman (r.a.) zamanında dört seneden iki ay eksik ve Hazret-i Muaviye (r.a.) devrinde de iki seneden bir ay eksik olarak Mısır valiliğinde bulundu. Vefatından sonra oğlu Hazret-i Abdullah (r.a.), Mısır valisi olduysa da iki sene sonra Hazret-i Muaviye (r.a.) onu azledip yerine Ashab-ı Kiram'dan Muaviye bin Hudeyc'i (r.a.) tayin etti.

Basra'da Güvenlik ve Asayişin Yeniden Temini

Meşhur Ziyâd bin Ebîh, hicretin birinci yılında Ebû Süfyan'ın sulbünden dünyaya gelmişti. Peygamber Efendimiz'i (s.a.v.) görmemekle beraber Hazret-i Ebubekir (r.a.) devrinde Müslüman oldu. Dâhilerin başında gelenlerden ve hatiplerin fasihlerinden bir zât olup Basra valisi Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin (r.a.) kâtiplik vazifesinde bulundu. Hazret-i Ömer (r.a.) zamanında da Basra'da bazı işlerde vazifelendirildi.

Hazret-i Ali (r.a.), Cemel vakasından sonra Ziyâd'ı Basra'da mal memuru ve sonra Fâris eyaleti emiri tayin etti. O da tedbirli bir adam olduğundan Fâris beldelerini inzibat altına aldı. Halife olduktan sonra Hazret-i Muaviye (r.a.), hicri kırk beş senesinde Ziyâd'ı Basra, Horasan ve Sicistan valisi tayin etti. Sonra Bahreyn ve Umman'ı da onun vazife sahasına dâhil etti (665-666).

Ziyâd, adı geçen yılın Rebîulâhir ayında Basra'ya geldi. O vakit Basralılar, Allah'a isyan etmeye başlamıştı. Ziyâd, minbere çıktı. Gayet fasihane ve beligane bir hutbe okudu. İnsanları, Allah'a isyan etmeyi yasakladı ve tekrar doğru yola gelmeleri için mühlet verdi.

Yatsı namazlarını geç kıldırır ve Bakara Sûresi'ni yahud onun uzunluğundaki diğer sûreleri okurdu. Namazdan sonra insanlara Basra'nın en uzak mahalline gidilebilecek kadar mühlet verir ve sonrasında sokağa çıkma yasağı koyarak zabtiye müdürünü sokaklara çıkarırdı. Bu şekildeki icraatları ile Basra'da yeniden asayiş ve güvenliği sağladı.

Ziyâd, yapacak olduğu icraatları Ashab-ı Kiram'dan İmran bin Husayn, Enes bin Mâlik, Abdurrahman bin Semüre ve Semüre bin Cündeb (r.anhüm) gibi nice muhterem zâtlara danışarak yapardı. Abdullah bin Âmir'in (r.a.) yumuşak idaresi devrinde yeniden isyan emareleri göstermeye başlayan Hâricîlere göz açtırmadı. Reislerini idam ettirdi ve suçlu görülenleri şiddetli bir şekilde cezalandırdı.

Mühim Şahsiyetlerin Vefatı

Müslümanların Annesi

Ümmü Habîbe'nin (r.anha) Vefatı

Hicri kırk dört senesinde Mü'minlerin annelerinden Ümmü Habîbe (r.anha) Hazretleri vefat etti. Ümmü Habîbe (r.anha), Ebû Süfyan'ın kızı ve Hazret-i Muaviye'nin (r.a.) kızkardeşidir. En önce iman edenlerden olup eşiyle beraber Habeşistan'a hicret etmişti. Eşi orada vefat etti. O zaman babası Mekke-i Mükkerreme'de Kureyş reisiydi. Fakat o, babasından yardım istemek yerine gurbette bir köşeye çekildi ve ibadetleriyle meşgul oldu. Onun bu hali Resulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hazretleri'ne bildirilince, onu nikâhına almak istedi. Bu durum Necâşi'ye bildirilince, o da bu isteği kabul ederek Ümmü Habîbe'yi (r.anha) Medine-i Münevvere'ye gönderdi. Hazret-i Muaviye (r.a.), kızkardeşinin Müslümanların annelerinden olmasıyla övünürdü.

Vahiy kâtiblerinden

Zeyd bin Sabit (r.a.) Hazretleri'nin Vefatı

Vahiy kâtiblerinden olup Hazret-i Ebubekir ve Hazret-i Osman'ın (r.anhümâ) hilafetleri devrinde Kur'ân-ı Kerîm'i toplayan Zeyd bin Sabit (r.a.) Hazretleri, hicri kırk beş senesi içinde vefat etti. Zeyd (r.a.), Hazret-i Osman (r.a.) zamanında beytül-mâl memuru olmuş ve onun şehid edilmesinden sonra bir kenara çekilmişti. Kendisi Sahabe-i Kiram'ın ileri gelenlerindendi.

Vefatında Ebû Hüreyre radiyallahu anh, “Bugün, bu ümmetin âlimi ve bilgini vefat etti. Ümid ederiz ki, Cenâb-ı Hak, İbni Abbas’ı ona halef kıla.” dedi. Nitekim Abdullah bin Abbas (r.a.) ona halef olup Kur’ân-ı Kerîm’in tefsirine bir kapı açmıştır.

Sâbit bin Dahhâk’ın (r.a.) Vefatı

Şecere-i Rıdvan altında bey’at eden Ashab-ı Kiram’dan Sâbit bin Dahhâk (r.a.) da hicri kırk beş senesinde vefat etti. *Radiyallahu anh.*

Bedir Ashabından Âsım bin Adiy (r.a.) ve Mesleme bin Selâme’nin (r.a.) Vefatı

Yine bu sene Bedir Ashabından Âsım bin Adiy (r.a.), yüz yirmi yaşını geçmiş olduğu halde ve yine Bedir Ashabından ve Akabe’de bey’at eden Ensar-ı Kiram’dan Mesleme bin Selâme (r.a.), yetmiş yaşına ulaşmış olduğu halde dâr-ı bekaya irtihal ettiler. *Radiyallahu anhum.*

Hâlid bin Velîd (r.a.) Hazretleri’nin oğlu Abdurrahman’ın Vefatı

Hâlid bin Velîd (r.a.) Hazretleri’nin oğlu Abdurrahman, Anadolu’ya gazalar ederek pek çok hizmetlerde bulunmuştu. Gerek babasının Şam beldelerindeki şöhretinden ve gerek kendisinin Anadolu’da kazandığı muzafferiyetlerden dolayı halk indinde sevilen bir şahsiyetti. Hicri kırk altı senesi içinde Anadolu’dan Humus’a dönerken zehirlenerek vefat etti.

Sahabe-i Kiram İstanbul Önlerinde

İslâm askeri, sefer mevsiminde Anadolu’ya gaza eder ve uğradıkları yerleri yıldırım gibi vurup geçerler ve kış alâmetleri görülmeye başladığında da memleketlerine geri dönerlerdi. Fakat birkaç seneden beri Anadolu’da kışlamaya ve ara sıra denizlerde de gazalar etmeye başladılar. Hicri kırk dokuz senesinde Hazret-i Muaviye (r.a.), Süfyan bin Avf’ı büyük bir ordu ile Anadolu

üzerine gönderdi ve oğlu Yezid'in de beraber gitmesini emretti. Bu askerin içinde Abdullah bin Abbas, Abdullah bin Ömer, Abdullah bin Zübeyr ve Ebû Eyyûb el-Ensârî Hâlid (radiyallahü an-hüm) ve Arap kahramanlarının meşhurlarından Abdülaziz bin Zürene (r.a.) gibi nice zâtlar bulunuyordu (669-670).

Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.) Hazretleri'nin İstanbul'da Vefatı

İslâm askeri ilerleyip Kostantîniyye'ye (İstanbul) ulaştılar. Defalarca Rumlar ile şiddetli muharebeler ettiler. Nihayet bir gün Abdülaziz bin Zürene (r.a.), şiddetli bir hücum ile önüne gelen Rumları vurup katlederek içlerine daldı. Rumlar da her taraftan üzerine hücum ederek onu şehid ettiler. Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.) Hazretleri de o esnada ebedî âleme göçtü ve Kostantîniyye suruna yakın bir mahalde defnedildi. Türbesi, şehir surlarının dışında olup halkın ziyaretgâh yeridir. Ondan sonra İslâm askeri, Yezid ile beraber Şam'a geri döndüler.

Eyüp Sultan Türbesi ve Avlusu

Mervan bin Hakem'in Azli

Hazret-i Muaviye (r.a), Emevilerin ileri gelenlerinden olup hayli vakitten beri Medine-i Münevvere valisi olan Mervan bin Hakem'i bazı hareketlerinden dolayı azlederek yerine Saîd bin el-Âs'ı (r.a.) tayin etti.

Hazret-i Saîd de, Emevilerin ileri gelenlerinden olup Ashab-ı Kiram'ın gençlerinden, Arab'ın fasihlerinden ve cömertlerinden-di. Hazret-i Osman (r.a.) zamanında Kûfe valisi olarak Taberistan ve Cürcan'ı fethetmişti. Hazret-i Osman'ın (r.a.) şehid edilmesinden sonra dünyadan elini eteğini çekti. Cemel ve Sıffîn vakalarının da bulunmadı. Hazret-i Muaviye (r.a.), müstakil halife olduktan sonra gelip onunla görüştü. Hazret-i Muaviye (r.a.), ona kırıldıysa da Hazret-i Saîd, özür diledi ve o da onun özrünü kabul etti. Sonrasında onu Mervan bin Hakem'in yerine Medine-i Münevvere valisi tayin etti.

Hazret-i Hasan'ın (r.a.) Vefatı

Hasan bin Ali (r.a.) Hazretleri ki, kadınların efendisi Fâtîmatü'z-Zehra Radiyallahu Anha Hazretleri'nin ilk oğludur ve Resul-i Ekrem Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hazretleri'nin pâk torunudur. Resul-i Ekrem'e (s.a.v.), onun kadar benzer kimse yoktu. Gayet mütevazı ve cömertti. Harp ve fitneyi sevmezdi. Babasından sonra hilafet makamına geçti ve altı ay kadar bu makamda kaldı. Sonrasında istifa etti ve yalnızlık köşesine çekildi. Hicri kırk dokuz senesinde kırk yedi yaşında dünyadan geçip ukbâ âlemine gitti. On beş erkek ve sekiz kız evladı kaldı. Zehirlenerek vefat ettiği ve onu zehirleyen, kendi zevcesi ve Eş'as bin Kays'ın kızı Ca'de olduğu meşhurdur.

Ölüm döşegindeyken dedesi Resulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hazretleri'nin yanına defnolunmak için Hazret-i Âişe'den (r.anhâ) izin almıştı. Vefatından evvel birader-i ekremi Hüseyin Radiyallahu Anh Hazretleri'ni çağırdı, "Hilafet makamı önce Hazret-i Ebû Bekir'e ve sonra Hazret-i Ömer'e geçti. Sonra da